

ФГБОУ ВО «УФИМСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ НАУКИ И ТЕХНОЛОГИЙ»
СИБАЙСКИЙ ИНСТИТУТ (ФИЛИАЛ) УУН_{ИТ}
ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Актуализировано:
на заседании кафедры
протокол №11 от «14» июня 2023 г.
Зав. кафедрой

/Х.Б. Нургалина

Согласовано:

Председатель УМК факультета

/ Л.Р. Сулейманова

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА ДИСЦИПЛИНЫ (МОДУЛЯ)

дисциплина «БАШКИРСКОЕ УСТНОЕ НАРОДНОЕ ТВОРЧЕСТВО»

(наименование дисциплины)

Часть, формируемая участниками образовательных отношений

(обязательная часть или часть, формируемая участниками образовательных отношений, факультатив)

программа бакалавриата

Направление подготовки

45.03.01. Филология

Направленность (профиль) подготовки

«Отечественная филология» (Башкирский язык и литература, русский язык и литература)

Квалификация

бакалавр

Разработчик (составитель)
доцент кафедры,
кандидат филологических наук

/Самирханова Г.Х.

Для приема 2023

Сибай 2023 г.

Составитель: Самирханова Г.Х.

Рабочая программа дисциплины утверждена на заседании кафедры русской, башкирской и зарубежной филологии протокол от «14» июня 2023 г. № 11

Дополнения и изменения, внесенные в рабочую программу дисциплины, утверждены на заседании кафедры русской, башкирской и зарубежной филологии, протокол № ____ от «____» _____ 20__ г.

Заведующий кафедрой _____ / Нургалина Х.Б./

Дополнения и изменения, внесенные в рабочую программу дисциплины, утверждены на заседании кафедры русской, башкирской и зарубежной филологии, протокол № ____ от «____» _____ 20__ г.

Заведующий кафедрой _____ / _____ Ф.И.О./

Дополнения и изменения, внесенные в рабочую программу дисциплины, утверждены на заседании кафедры _____, протокол № ____ от «____» _____ 20__ г.

Заведующий кафедрой _____ / _____ Ф.И.О./

Дополнения и изменения, внесенные в рабочую программу дисциплины, утверждены на заседании кафедры _____, протокол № ____ от «____» _____ 20__ г.

Заведующий кафедрой _____ / _____ Ф.И.О./

Список документов и материалов

1. Перечень планируемых результатов обучения по дисциплине, соотнесенных с планируемыми результатами освоения образовательной программы.....	4
2. Цель и место дисциплины в структуре образовательной программы.....	8
3. Содержание рабочей программы (объем дисциплины, типы и виды учебных занятий, учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы обучающихся)	9
4. Фонд оценочных средств по дисциплине	17
4.1. Перечень компетенций с указанием этапов их формирования в процессе освоения образовательной программы. Описание показателей и критериев оценивания компетенций на различных этапах их формирования, описание шкал оценивания.....	17
4.2. Типовые контрольные задания или иные материалы, необходимые для оценки знаний, умений, навыков и опыта деятельности, характеризующих этапы формирования компетенций в процессе освоения образовательной программы. Методические материалы, определяющие процедуры оценивания знаний, умений, навыков и опыта деятельности, характеризующих этапы формирования компетенций.....	26
4.3. Рейтинг-план дисциплины	53
5. Учебно-методическое и информационное обеспечение дисциплины	53
5.1. Перечень основной и дополнительной учебной литературы, необходимой для освоения дисциплины.....	55
5.2. Перечень ресурсов информационно-телекоммуникационной сети «Интернет» и программного обеспечения, необходимых для освоения дисциплины.....	56
6. Материально-техническая база, необходимая для осуществления образовательного процесса по дисциплине.....	57

1. Перечень планируемых результатов обучения по дисциплине, соотнесенных с установленными в образовательной программе индикаторами достижения компетенций

По итогам освоения дисциплины обучающийся должен достичь следующих результатов обучения:

Категория (группа) компетенций	Формируемая компетенция (с указанием кода)	Код и наименование индикатора достижения компетенции	Результаты обучения по дисциплине
	ОПК-3. Способен использовать в профессиональной деятельности, в том числе педагогической, основные положения и концепции в области теории литературы, истории отечественной литературы (литератур) и мировой литературы; истории литературной критики, представление о различных литературных и фольклорных жанрах, библиографической культуре	ИОПК-3.1. Демонстрирует знание основных положений и концепций в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, различных литературных и фольклорных жанров и библиографической культуры.	Знает основные положения и концепция в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, различных литературных и фольклорных жанров и библиографической культуры.
		ИОПК-3.2. Использует в научно-исследовательской и / или прикладной деятельности, в том числе педагогической, знания в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, жанрологии и библиографии	Умеет использовать в научно-исследовательской и / или прикладной деятельности, в том числе педагогической, знания в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, жанрологии и библиографии
		ИОПК-3.3. Владеет основной педагогической, литературоведческой терминологией и применяет знания в области теории и истории литературы, литературной критики, жанрологии и библиографии в анализе и интерпретации	Владеет основной педагогической, литературоведческой терминологией и применяет знания в области теории и истории литературы, литературной критики, жанрологии и библиографии в анализе и

		художественных и критических текстов разных эпох и жанров.	интерпретации художественных и критических текстов разных эпох и жанров.
--	--	--	--

	ПК - 7 Готовность к распространению и популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися	ИПК 7.1 Знать методов распространения и популяризации филологических знаний среди обучающихся	<i>Знать</i> методов распространения и популяризации филологических знаний среди обучающихся
		ИПК 7.2 Уметь использовать фольклорный материал для популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися.	<i>Уметь</i> использовать фольклорный материал для популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися
		ИПК 7.3 Владеть навыками сбора фольклорного материала и использовать их для популяризации филологических знаний среди обучающихся.	<i>Владеть</i> навыками сбора фольклорного материала и использовать их для популяризации филологических знаний среди обучающихся.

2. Цель и место дисциплины в структуре образовательной программы

Дисциплина «Башкирское устное народное творчество» относится к *вариативной* части.

Дисциплина изучается на 1 *курсе* в 1 семестре по заочной форме обучения.

Цели изучения дисциплины: вопросы теории фольклора, исторического развития устного народного творчества, в ходе практических занятий изучаются художественные особенности произведений башкирского фольклора, происходит знакомство с трудами крупнейших отечественных фольклористов.

Для освоения дисциплины необходимы компетенции, сформированные в рамках изучения следующих дисциплин: «Введение в литературоведение», «История башкирской литературы». Изучение курса «Башкирское устное народное творчество» формирует у студентов знания и умения, необходимые в профессиональной деятельности учителя-словесника и филолога-исследователя.

3. Содержание рабочей программы (объем дисциплины, типы и виды учебных занятий, учебно-методическое обеспечение самостоятельной работы обучающихся)

Содержание рабочей программы представлено в Приложении № 1.

4. Фонд оценочных средств по дисциплине

4.1. Перечень компетенций и индикаторов достижения компетенций с указанием соотнесенных с ними запланированных результатов обучения по дисциплине. Описание критериев и шкал оценивания результатов обучения по дисциплине

Код и формулировка компетенции:

ОПК-3: Способен использовать в профессиональной деятельности, в том числе педагогической, основные положения и концепции в области теории литературы, истории отечественной литературы (литератур) и мировой литературы; истории литературной критики, представление о различных литературных и фольклорных жанрах, библиографической культуре

Этап (уровень) освоения компетенции и	Планируемые результаты обучения (показатели достижения заданного уровня освоения компетенций)	Критерии оценивания результатов обучения			
		2 («Не удовлетворительно») (не зачтено)	3 («Удовлетворительно») (зачтено)	4 («Хорошо») (зачтено)	5 («Отлично») (зачтено)
Первый этап (уровень)	Знать: основные положения и концепция в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, различных литературных и фольклорных жанров и библиографической культуры.	Не знает основные положения и концепция в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, различных литературных и фольклорных жанров и библиографической культуры.	В общих чертах знает основные положения и концепция в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, различных литературных и фольклорных жанров и библиографической культуры.	Хорошо знает основные положения и концепция в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, различных литературных и фольклорных жанров и библиографической культуры.	Отлично знает основные положения и концепция в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, различных литературных и фольклорных жанров и библиографической культуры.

Второй этап (уровень)	Уметь: использовать в научно-исследовательской и / или прикладной деятельности, в том числе педагогической, знания в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, жанрологии и библиографии	Не умеет использовать в научно-исследовательской и / или прикладной деятельности, в том числе педагогической, знания в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, жанрологии и библиографии	Поверхностно умеет использовать в научно-исследовательской и / или прикладной деятельности, в том числе педагогической, знания в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, жанрологии и библиографии	Хорошо умеет использовать в научно-исследовательской и / или прикладной деятельности, в том числе педагогической, знания в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, жанрологии и библиографии	На высоком уровне умеет использовать в научно-исследовательской и / или прикладной деятельности, в том числе педагогической, знания в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, жанрологии и библиографии
Третий этап (уровень)	Владеть: основной педагогической, литературоведческой терминологией и применяет знания в области теории и истории литературы, литературной критики, жанрологии и библиографии в анализе и интерпретации художественных и критических текстов разных эпох и жанров.	Не владеет основной педагогической, литературоведческой терминологией и применяет знания в области теории и истории литературы, литературной критики, жанрологии и библиографии в анализе и интерпретации художественных и критических текстов разных эпох и жанров.	Поверхностно владеет основной педагогической, литературоведческой терминологией и применяет знания в области теории и истории литературы, литературной критики, жанрологии и библиографии в анализе и интерпретации художественных и критических текстов разных эпох и жанров.	Хорошо владеет основной педагогической, литературоведческой терминологией и применяет знания в области теории и истории литературы, литературной критики, жанрологии и библиографии в анализе и интерпретации художественных и критических текстов разных эпох и жанров.	Уверенно владеет основной педагогической, литературоведческой терминологией и применяет знания в области теории и истории литературы, литературной критики, жанрологии и библиографии в анализе и интерпретации художественных и критических текстов разных эпох и жанров.

ПК – 7. Готовностью к распространению и популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися

Этап (уровень) освоения	Планируемые результаты обучения	Критерии оценивания результатов обучения			
		2 («Не удовлетворитель	3 («Удовлетворител	4 («Хорошо»)	5 («Отлично»)

компетенции	(показатели достижения заданного уровня освоения компетенций)	но»)	ьно»)		
Первый этап (уровень)	Знать: наиболее важные исследования по башкирскому фольклору и сборники текстов фольклорных произведений; идеи крупнейших башкирских фольклористов XIX – XXI веков; приемы и способы популяризации филологических знаний среди обучающихся.	Не знает наиболее важных исследований по башкирскому фольклору и сборники текстов фольклорных произведений; идеи крупнейших башкирских фольклористов XIX – XXI веков; приемы и способы популяризации филологических знаний среди обучающихся.	В общих чертах знает наиболее важных исследований по башкирскому фольклору и сборники текстов фольклорных произведений; идеи крупнейших башкирских фольклористов XIX – XXI веков; приемы и способы популяризации филологических знаний среди обучающихся.	На хорошем уровне знает наиболее важных исследований по башкирскому фольклору и сборники текстов фольклорных произведений; идеи крупнейших башкирских фольклористов XIX – XXI веков; приемы и способы популяризации филологических знаний среди обучающихся.	На высоком уровне знает наиболее важных исследований по башкирскому фольклору и сборники текстов фольклорных произведений; идеи крупнейших башкирских фольклористов XIX – XXI веков; приемы и способы популяризации филологических знаний среди обучающихся.
Второй этап (уровень)	Уметь: объяснять сущность обрядовых действий, их мифологическую основу; выявлять фольклорные элементы в произведениях художественной литературы и определять их роль в раскрытии авторской идеи текста; применять на практике приемы и способы популяризации филологического знания среди обучающихся посредством организации воспитательной работы.	Не умеет объяснять сущность обрядовых действий, их мифологическую основу; выявлять фольклорные элементы в произведениях художественной литературы и определять их роль в раскрытии авторской идеи текста; применять на практике приемы и способы популяризации филологического знания среди обучающихся посредством организации воспитательной работы.	В общих чертах умеет объяснять сущность обрядовых действий, их мифологическую основу; выявлять фольклорные элементы в произведениях художественной литературы и определять их роль в раскрытии авторской идеи текста; применять на практике приемы и способы популяризации филологического знания среди обучающихся посредством организации воспитательной работы.	На хорошем уровне умеет объяснять сущность обрядовых действий, их мифологическую основу; выявлять фольклорные элементы в произведениях художественной литературы и определять их роль в раскрытии авторской идеи текста; применять на практике приемы и способы популяризации филологического знания среди обучающихся посредством организации	На высоком уровне умеет объяснять сущность обрядовых действий, их мифологическую основу; выявлять фольклорные элементы в произведениях художественной литературы и определять их роль в раскрытии авторской идеи текста; применять на практике приемы и способы популяризации филологического знания среди

				воспитательно й работы.	обучающихся посредством организации воспитательн ой работы.
Третий этап (уровень)	Владеть: приемами актуализации филологических знаний при организации фольклорных праздников и мероприятий с учащимися различных возрастных групп.	Не владеет приемами актуализации филологических знаний при организации фольклорных праздников и мероприятий с учащимися различных возрастных групп.	В общих чертах владеет приемами актуализации филологических знаний при организации фольклорных праздников и мероприятий с учащимися различных возрастных групп.	На хорошем уровне владеет приемами актуализации филологическ х знаний при организации фольклорных праздников и мероприятий с учащимися различных возрастных групп.	На высоком уровне владеет приемами актуализации филологичес ких знаний при организации фольклорных праздников и мероприятий с учащимися различных возрастных групп.

4.2. Типовые контрольные задания или иные материалы, необходимые для оценки знаний, умений, навыков и опыта деятельности, характеризующих этапы формирования компетенций в процессе освоения образовательной программы. Методические материалы, определяющие процедуры оценивания знаний, умений, навыков и опыта деятельности, характеризующих этапы формирования компетенций

Код и наименование индикатора достижения компетенции	Результаты обучения по дисциплине	Оценочные средства
ИОПК-3.1. Демонстрировать знание основных положений и концепций в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, различных литературных и фольклорных жанров и библиографической культуры.	<i>Знает</i> основные положения и концепции в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, различных литературных и фольклорных жанров и библиографической культуры.	Ответы на вопросы на практических занятиях, тестовые задания, контрольная работа, портфолио, зачет
ИОПК-3.2. Использовать в научно-исследовательской и / или прикладной деятельности, в том числе педагогической, знания в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, жанрологии и библиографии	<i>Умеет</i> использовать в научно-исследовательской и / или прикладной деятельности, в том числе педагогической, знания в области теории литературы, отечественной литературы (литератур) и мировой литературы, теории и истории литературной критики, жанрологии и библиографии	Ответы на вопросы на практических занятиях, круглый стол, тестовые задания, пробный урок, портфолио, зачет
ИОПК-3.3. Владеть основной педагогической, литературоведческой	<i>Владеет</i> основной педагогической,	Ответы на вопросы на

терминологией и применяет знания в области теории и истории литературы, литературной критики, жанрологии и библиографии в анализе и интерпретации художественных и критических текстов разных эпох и жанров.	литературоведческой терминологией и применяет знания в области теории и истории литературы, литературной критики, жанрологии и библиографии в анализе и интерпретации художественных и критических текстов разных эпох и жанров.	практических занятиях, тестовые задания, анализ урока, портфолио, зачет
--	--	---

ИПК 7.1 Знать методов распространения и популяризации филологических знаний среди обучающихся	<i>Знать</i> методов распространения и популяризации филологических знаний среди обучающихся	вопросы для аудиторной работы, тест, реферат, экзамен
ИПК 7.2 Уметь использовать фольклорный материал для популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися.	<i>Уметь</i> использовать фольклорный материал для популяризации филологических знаний и воспитательной работе с обучающимися	вопросы для аудиторной работы, анализ художественных произведений, анализ литературно-критических статей, организация и проведение встреч с писателями, юбилейных и тематических вечеров, вечеров памяти, подготовка и публикация научных статей
ИПК 7.3 Владеть навыками сбора фольклорного материала и использовать их для популяризации филологических знаний среди обучающихся.	<i>Владеть</i> навыками сбора фольклорного материала и использовать их для популяризации филологических знаний среди обучающихся.	вопросы для аудиторной работы, тест, реферат, экзамен.

Критериями оценивания экзамена являются баллы, которые выставляются преподавателем за виды деятельности (оценочные средства) по итогам изучения разделов дисциплины.

Шкалы оценивания:

от 45 до 59 баллов – «удовлетворительно»;

от 60 до 79 баллов – «хорошо»;

от 80 баллов – «отлично».

Критерии оценивания экзамена:

Оценка «отлично» выставляется, если студент свободно оперирует терминологическим понятием, свободно разбирается в разделах дисциплины, демонстрирует творческое отношение к предмету и знание учебной литературы.

Оценка «хорошо» выставляется, если студент хорошо владеет терминологическим понятием (допуская некоторые неточности), хорошо разбирается в темах и разделах дисциплины, проявляет трудолюбие в работе с учебной литературой.

Оценка «удовлетворительно» выставляется: при удовлетворительном оперировании основным терминологическими понятиями дисциплины (допуская некоторые ошибки в ответе), при посредственном знании разделов и тем дисциплины, при слабом знании учебной литературы по дисциплине.

Оценка «неудовлетворительно» выставляется: при отсутствии умения оперирования терминологическим понятием дисциплины, при отсутствии знаний по разделам и темам дисциплины, при отсутствии знаний учебной литературы по дисциплине.

Вопросы к экзамену по курсу «Башкирское устное народное творчество»

1. Халык ижады тураһында төшөнсә. Халык ижадының төп тармактары.
2. Халык ижадының башка фәндәр менән бәйләнеше һәм ижтимағи әһәмиәте.
3. Халык ижадының(фольклордың)үзенсәлектәре.
4. Башкорт халык ижадын йыйыу һәм өйрәнеү тарихы. Хәзерге осорҙағы күренекле башкорт фольклорсыларыһәм улардың хеҙмәттәре.
5. Башкорт халык ижадыныңборонғо төрҙәре һәм жанрҙары.
6. Йола фольклоры. Йолаларҙы төркөмләү.
7. Вакыт-мизгел йолалары. Яңы йылды ҡаршылауға арналған йолалар. Нардуган байрамы. Науруз байрамы.
8. Яз мизгелендәүткәрелгән йолалар. Кәүк сәйе. Кузғалак байрамы. Ҡарға буткаһы. Ямғыр теләү.
9. Язғы эштәр тамамланғас үткәрелгән йолалар. Йыйындар. һабантуй.
10. Көз мизгелендә үткәрелгән йолалар. Сөмбөлә байрамы. һуғым ашы. Ҡаз өмөһе.
11. Ғайлә һәм тормош-көнкүреш йолалары.
12. Бала тыуыуға бәйле йолалар.
13. Бала бағыу фольклоры.
14. Туй йолалары фольклоры.
15. Ерләү, иҫкә алыу йолалары.
16. Хөрәфәттәр, боронғо ыҙан йолалары.
17. Әкиәттәр. Әкиәттәрҙе классификациялау. Әкиәттәрҙең художество үзенсәлектәре.
18. Тормош-көнкүреш әкиәттәре. Улардың төркөмсәләре.
19. Хайуандар тураһындағы әкиәттәр, улардың төрҙәре.
20. Тылсымлы әкиәттәр. Тылсымлы әкиәттәрҙең сюжет составы һәм төп геройҙары.
21. Батырҙар тураһындағы әкиәттәр.
22. Легендалар, риуәйәттәр. Уларҙы классификациялау. Легендалардың художество үзенсәлектәре.
23. Көләмәстәр. Көләмәстәрҙе төркөмләү. Көләмәстәрҙең художество үзенсәлектәре.
24. Йырҙар. Йырҙарҙы төркөмләү. Йырҙардың художество үзенсәлектәре.
25. Тарихи йырҙар. Тарихи йырҙардың төркөмсәләре. Башкорт халык йырҙарын йыйыу, өйрәнеү, баһырып сығарыу эшенә ҙур өлөш индергән ғалимдар.
26. 1773–1775 йылдарҙағы Ҡрәстиәндәр һуғышы тураһындағы йырҙар.
27. Ҡасҡындар тураһында йырҙар.
28. Ҡантон башлыҡтары һәм түрәләр тураһындағы йырҙар.
29. 1812 йылғы Ватан һуғышына арналған йырҙар.
30. Хәрби походтар, әрме хеҙмәте тураһындағы йырҙар.
31. Тыуған ил һәм ырыуҙар берҙәмлегә, Башкортостанды колонизациялау тураһындағы йырҙар.
32. Лирик йырҙар.
33. Эпостар. Эпостарҙы төркөмләү.
34. Башкорт эпосының ҡобайыр, иртәк, хикәйәт, ҡисса, дастан, өләң кеүек милли атамалары һәм улардың мәғәнәһе. Эпостардың художество үзенсәлектәре.
35. Таҡмактар. Таҡмактарҙы төркөмләү. Таҡмактардың художество үзенсәлектәре.
36. Бәйеттәр. Бәйеттәрҙе төркөмләү.
37. Мөнәжәттәр. Бәйеттәрҙең һәм мөнәжәттәрҙең художество үзенсәлектәре.
38. Халык ижадының афористик жанрҙары. Тапҡыр һүҙҙәр һәм мәҡәлдәр. Улардың окшаш һәм уртаҡ яҡтары, айырмалыҡтары.
39. Тапҡыр һүз һәм мәҡәлдәрҙе төркөмләү. Мәҡәлдәрҙең идея-тематик йөкмәткеһе.
40. Йомактар.Йомактардың тематикаһы, уларҙы төркөмләү.
41. Әйтемдәр. Әйтемдәрҙе төркөмләү.
42. Балалар фольклоры.

43. «Урал батыр» эпосы. Эпостың идея-тематик йөкмәткеһе
44. «Аҡбузат эпосы». Эпоста Тыуған ил, азатлыҡ темаһының бирелеш һәм хәл ителеш.
45. «Кара юрға» эпосы. Эпоста мал культының сағылышы.
46. «Куңыр буға» эпосы. Эпоста тәүтормош община королошо һәм патриархаль мөнәсәбәттәрҙең сағылышы.
47. «Аҡһаҡкола» эпосы. Эпоста социаль тигеҙһеҙлек мотивтары.
48. Башҡорт халыҡ ижады тураһында боронғо мәғлүмәттәр.«Книга Ахмеда ибн Фадлана о его путешествии на Волгу в 921–922-х годах» хеҙмәте. Мәхмүт Кашғариҙың «Диван ләғәт әт-төрк» хеҙмәтенен һәм «Кодекс Куманикус» комарткыһының башҡорт фольклористикаһы өсөн әһәмиәте.
49. XVIII быуат башҡорт халыҡ ижадын өйрәнеү. Башҡорт фольклорын өйрәнеүҙә В.Татищев, И.Лепехин, П.Паллас, И.Георги һымаҡ ғалимдарҙың роле.
50. XIX быуаттың тәүге яртыһында башҡорт халыҡ ижадын өйрәнеү һәм баһырып сығарыу өлкәһендә Т.Беляев, Т.М. Кудряшев, В.И. Даль һ. б. ғалимдарҙың хеҙмәттәре.
51. XIX быуаттың икенсе яртыһында башҡорт халыҡ ижадын өйрәнеү.
52. Башҡорт халыҡ ижадын өйрәнеүҙә С.Г. Рыбаковтың роле.
53. XX быуаттың егерменсе–утызынсы йылдарында башҡорт халыҡ ижадын өйрәнеү.
54. XX быуаттың утызынсы–кыркынсы йылдарында башҡорт халыҡ ижадын өйрәнеү.
55. XX быуаттың илленсе–алтмышынсы йылдарында башҡорт халыҡ ижадын өйрәнеү.
56. XX быуаттың етмешенсе–туҡһанынсы йылдарында башҡорт халыҡ ижадын өйрәнеү.

Образец экзаменационного билета:

Министерство науки и высшего образования Российской Федерации
федеральное государственное бюджетное образовательное учреждение
высшего образования

«Уфимский университет науки и технологий»

Сибайский институт (филиал) УУниТ

Педагогический факультет

Кафедра русской, башкирской и зарубежной филологии

ЭКЗАМЕНАЦИОННЫЙ БИЛЕТ № __

по дисциплине «Башкирское устное народное творчество»

Направление 45.03.01 Филология

Направленность (профиль) подготовки

«Отечественная филология» (Башкирский язык и литература, русский язык и литература)

1 курс

Учебный год: 20__-20__

1. XVIII быуат башҡорт халыҡ ижадын өйрәнеү. Башҡорт фольклорын өйрәнеүҙә В.Татищев, И.Лепехин, П.Паллас, И.Георги һымаҡ ғалимдарҙың роле.

2. Легендалар, риүәйәттәр. Уларҙы классификациялау. Легендаларҙың художество үҙенсәлектәре.
3. Йырҙар. Йырҙарҙы төркөмләү. Йырҙарҙың художество үҙенсәлектәре.

Утверждено на заседании кафедры ____ . ____ .20__, протокол № ____

Заведующая кафедрой _____

ФИО

Преподаватель _____

ФИО

Вопросы для аудиторной работы

Тема: Башкорт халык ижадын йыйыу һәм өйрәнеү тарихы

1. Башкорт халык ижады тураһында боронғо мәғлүмәттәр («Книга Ахмеда ибн Фадлана о его путешествии на Волгу в 921–922 годах» китабында башкорттарҙың Х быуаттағы тормош-көнкүреше, рухи донъяһы тураһындағы мәғлүмәттәр. Мәхмүт Кашғарының «Диван лөгәт әт-төрк» (1072–1074), «Кодекс куманикус» (1303) комарткыларының башкорт халык ижадына мөнәсәбәте.
2. XVIII быуатта башкорт халык ижадын өйрәнеү. Башкорт халык ижады тураһында материалдар туплауға В.Н. Татищев (1686–1750), И. Лепехин (1740–1802), П. Паллас (1741–1811), И. Георги (1729–1802) хеҙмәттәренә роле.
3. XIX быуаттың тәүге яртыһында башкорт халык ижадын өйрәнеү. Был осорҙа башкорт халык ижады өлгөләрен йыйыу, баһырып сығарыу өлкәһендә Т. Беляев (1768–1864), П.М. Кудряшев (1797–1827), В.И. Даль (1801–1872) һ. б. һүҙсәһәр ғалимдарҙың эшмәкәрлеге.
4. XIX быуаттың икенсе яртыһында башкорт халык ижадын ғилми өйрәнеү эшенә айырыуса көсәйеүе. Был өлкәлә Г. Потанин, М.В. Лоссиевский, И. Покровский, Р.Г. Игнатъев, Ф.Д. Нефедов, А.Г. Бессонов һымаҡ әҙиптәрҙең роле.
5. Башкорт халык ижадын өйрәнеүҙә С.Г. Рыбаковтың (1867–1921) роле. Уның «Музыка и песни уральских мусульман» (1897) исемле хеҙмәте.
6. Халык ижадын йыйыу һәм өйрәнеүҙә Мирсалих Биксурин (1819–1903), Мөхәмәтсәлим Өмөтбаев (1852–1860), Бәхтеғәрәй Юлыев һымаҡ тәүге башкорт ғалимдарының һәм яҙыусыларының роле.

Әҙәбиәт:

1. Башкорт әҙәбиәте антологияһы. 1-се том. – Өфө, 1999.
2. Башкорт әҙәбиәте тарихы. 1-се том. – Өфө, 1990.
3. Галин С.Ә. Башкорт фольклоры. – Пермь, 1975. – 40–81-се биттәр.
4. Галин С.Ә. Башкорт халкының ауыз-тел ижады. – Өфө: Китап, 2004. – 30–71-се биттәр.
5. Галин С.Ә. Тел асҡысы халыкта. – Өфө: Китап, 1999.
6. Кирәй Мәргән. Башкорт халык ижады. – Өфө: БДУ, 1981. – 12–19-сы биттәр.
7. Хакимьянова А.М. Собрание и изучение башкирского музыкального фольклора в XIX–XXI вв. // Гуманитарные науки в Башкортостане: история и современность. Материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 75-летию Института истории, языка и литературы УНЦ РАН. – Уфа: Гилем, 2007. – С. 237–239.
8. Харисов Ә.И. Мираҫ: Башкорт фольклоры буйынса күҙәтеүҙәр, тикшеренеүҙәр һәм ауыз-тел ижады өлгөләре. – Өфө: Китап, 2004. – 24–43-сө биттәр.
9. Ямалетдин М. С.Г. Рыбаков хеҙмәтендә Оҙонгүл йәйләүе көйҙәре һәм көйсөләре // Гуманитарные науки в Башкортостане: история и современность.

Материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 75-летию Института истории, языка и литературы УНЦ РАН. – Уфа: Гилем, 2007. – С. 281–282.

Тема: Ғаилә-көнкуреш йолалары

1. Башкорт халкының йола ижадын өйрәнәүсә ғалимдар һәм уларҙың хеҙмәттәре. Фольклористикала йолаларҙы төркөмләү мәсьәләһе.
2. Бала бағыу фольклоры. Башкарылыу ваҡыты буйынса бала бағыу йолаларының бүленеше:
 - 1) бала тыуғанға тиклем башкарылған йолалар;
 - 2) бала тыуғанда башкарылған йолалар;
 - 3) бала тыуғандан һуң башкарылған йолалар.
3. Башкорттарҙа туй йолаһы фольклоры. Туй төҙөлөшө:
 - 1) туй алды йолалары (бишек, һығға туйы, димләү, яусылау, никах (ижәп) һ. б.);
 - 2) туй үзе (коҙа төшөү, туй ашы), кунак күрһәтеү, йыуаса һ. б.;
 - 3) туй арты йолалары (калын туй, кейәүләп йөрөү, килең төшөрөү, килең сәйе, һыу юлы күрһәтеү һ. б.).
4. Башкорттарҙа ерләү-искә алыу йолалары. Мәрхүмдә куйыу-ерләү йолаһының идея сығанактары. Башкорттарҙа ерләү йолаһының зур өс өлөшкә бүленеүе:
 - 1) ерләүгә тиклемге йолалар (ясин укыу, йыуыу, һаҡлау, кәбер ҡазыу һ. б.);
 - 2) ерләү үзе (озатыу, йыназа укыу, ерләү);
 - 3) ерләүҙән һуңғы йолалар (мәрхүмдәң өсөн, етеһен, ҡыркын, йылығын укытыу).

Әҙәбиәт:

1. Башкорт халыҡ ижады. 1-се том. Йола фольклоры/Төз. Ә.М. Сөләймәнов, Р.Ә. Солтанғәрәева. – Өфө: Китап, 1995. – 7–48-се, 322–485-се биттәр.
2. Буранғолов М. Сәсэн аманаты. – Өфө: Китап, 1995. – 217–264-се биттәр.
3. Галин С.Ә. Башкорт фольклоры. – Пермь, 1975. – 119–135-се биттәр.
4. Галин С.Ә. Башкорт халыҡ ижадының ауыз-тел ижады. – Өфө: Китап, 2004. – 129–146-сы биттәр.
5. Кирәй Мәргән. Башкорт халыҡ ижады. – Өфө: БДУ, 1981. – 41–51-се биттәр.
6. Султанғареева Р.А. Жизнь человека в обряде. – Уфа: Гилем, 2006.
7. Султанғареева Р.А. Семейно-бытовой обрядовый фольклор башкирского народа. – Уфа: Гилем, 1998.

Тема: Хөрәфәттәр, боронғо ызан йолалары

1. Башкорт мифологияһы хаҡында. Башкорт мифологияһының өйрәнеләү тарихы.
2. Боронғо ышаныуҙарға бәйлә йола фольклоры (хөрәфәттәр, боронғо ызан йолалары). Уларҙа халықтың магия ҡараштарының, боронғо ышаныуҙарҙың сағылышы.
3. Төрлө хөрәфәттәр, боронғо ызан йолаларының төрҙәре, уларҙың функциялары:
 - 1) серле заттарға ышаныу;
 - 2) им-томдар;
 - 3) арбауҙар;
 - 4) мал-тыуарҙы имләү;
 - 5) тәбиғәт дауалары;
 - 6) теләктәр, һынамыш, ырым һәм юрауҙар;
 - 7) тәбиғәткә, күк есемдәренә бәйлә юрауҙар, теләктәр;
 - 8) алғыштар, ҡарғыштар.

Әзәбиәт:

1. Башкорт халык ижады. 1-се том. Йола фольклоры/Төз. Ә.М. Сөләймәнов, Р.Ә. Солтангәрәева. – Өфө: Китап, 1995. – 7–28-се, 50–172-се биттәр.
2. Ғайсина Ф.Ф. Башкорттарҙа тыйыуҙарҙың өйрәнеләү кимәленә карата//Башкортостанда гуманитар фәндәр: тарихы һәм бөгөнгөһө. – Өфө: Ғилем, 2007.
3. Галин С.Ә. Башкорт халкының ауыз-тел ижады. – Өфө: Китап, 2004. – 116–124-се биттәр.
4. Галин С.Ә. Тел аскысы халыкта. – Өфө: Китап, 1999. – 328 бит.
5. Инан А. Шаманизм тарихта һәм бөгөн. – Өфө: Китап, 1998.
6. Руденко С.И. Башкиры. Историко-этнографические очерки. – М.–Л., 1955.
7. Солтангәрәева Р.Ә. Арбауҙар//Башкорт фольклоры: Тикшеренеүҙәр һәм материалдар. V сығарылыш. – Өфө: Ғилем, 2004. – 199–214-се биттәр.
8. Туған Ә.В. Башкорттарҙың тарихы. – Өфө: Китап, 1994.
9. Хисаметдинова Ф.Ғ. Башкорт мифологияһы. – Өфө: Ғилем, 2002. – 126 бит.
10. Хисаметдинова Ф.Ғ. Из истории изучения мифологии и мифологической лексики башкирского языка//Гуманитарные науки в Башкортостане: история и современность. – Уфа: Ғилем, 2007. – С. 242–249.
11. Хөсәйенов Ғ.Б. Башкорт халкының рухи донъяһы. – Өфө: Китап, 2003. – 104–115, 121–126, 176–183, 190–206-сы биттәр.
12. Якупова Г. Йола фольклорында тәбиғәт һәм кеше мөнәсәбәттәре//Гуманитарные науки в Башкортостане: история и современность. – Уфа: Ғилем, 2007. – С. 279–281.

Тема: *Легенда һәм риүәйәттәр*

1. Легенда һәм риүәйәттәр хақында төшөмсә.
2. Мифологик легендалар.
3. Топонимик легендалар.
4. Этнонимик легендалар.
5. Тарихи риүәйәттәр.
6. Тормош-көнкүреш риүәйәттәре.

Әзәбиәт:

1. Башкирское народное творчество. Т. 2. Предания и легенды/Сост. Ф.А. Надршина. – Уфа: БКИ, 1987.
2. Башкорт халык ижады. 2-се том. Риүәйәттәр, легендалар/Төз. Ф.А. Нәзершина. – Өфө: Китап, 1997.
3. Башкорт халык ижады. Легендалар, риүәйәттәр/Төз. Ф.А. Нәзершина. – Өфө: БКН, 1980.
4. Башкорт халык риүәйәттәре һәм легендалары/Төз. Ф.А. Нәзершина. – Өфө, 1997.
5. Галин С.Ә. Башкорт халкының ауыз-тел ижады. – Өфө: Китап, 2004. – 205–223-сө биттәр.
6. Галин С.Ә. Тел аскысы халыкта. – Өфө: Китап, 1999. – 328 бит.
7. Нәзершина Ф.А. Халык хәтере. – Өфө: БКН, 1986. – 192 бит.

Тема: *Әкиәттәрҙе классификациялау*

1. Өкиәттәрҙең ижтимағи-әстетик функцияһы һәм тәрбиәүи әһәмиәте. Башҡорт халыҡ өкиәттәрен классификациялау мәсьәләһе.
2. Хайуандар тураһындағы өкиәттәр. Уларҙың килеп сығышы. Хайуандар тураһындағы өкиәттәрҙең төрҙәре:
 - 1) этиологик мотивка королған өкиәттәр;
 - 2) сатирик һәм ғибрәтле мәсәл-өкиәттәр;
 - 3) «саф» классик характерҙағы өкиәттәр.
3. Тылсымлы өкиәттәр. Тылсымлы өкиәттәрҙең төркөмсәләре:
 - 1) саф тылсымлы өкиәттәр;
 - 2) тылсымлы героик өкиәттәр.
4. Батырҙар тураһындағы өкиәттәр. Уларҙың героик эпос менән окшашлығы.
5. Тормош-көнкүреш өкиәттәре. Был төр өкиәттәрҙең башка өкиәттәрҙән айырмаһы. Тормош-көнкүреш өкиәттәренең төркөмсәләре.

Әҙәбиәт:

1. Башҡорт халыҡ ижады. 11-сә том. Новеллистик өкиәттәр / Төз. Ә.М. Сөләймәнов. – Өфө: Китап, 2008. – 568 б.
2. Башҡорт халыҡ ижады. 13-сә том. Хайуандар тураһында өкиәттәр / Төз. Г.Р. Хөсәйенова. – Өфө: Китап, 2009. – 200 б.
3. Галин С.Ә. Башҡорт халқының ауыз-тел ижады. – Өфө: Китап, 2004. – 224–235-сә биттәр.
4. Галин С.Ә. Тел аскысы халыҡта. – Өфө: Китап, 1999. – 328 бит.
5. Минһажетдинов М.Х. Кәләмәндә кәҙрәт бар: Әҙәби-тәнкит һәм башҡорт фольклористикаһына арналған хәзмәттәр. – Өфө: Китап, 1995. – 127–237-сә биттәр.
6. Сөләймәнов Ә.М. Башҡорт балаларының ҡарһүзе (өкиәттәр). – Өфө: Китап, 2008. – 244 бит.
7. Сөләймәнов Ә.М. Өкиәттә хәкикәт: Башҡорт көнкүреш өкиәттәренең жанр составы, сюжет төҙөлөшө, тормош ерлегә. – Өфө: Китап, 1997. – 400 бит.
8. Сөләймәнов Ә.М. Тормош-көнкүреш өкиәттәре. – Өфө: БКН, 1990. – 210 бит.
9. Харисов Ә.И. Мираһ: Башҡорт фольклоры буйынса күҙәтеүҙәр, тикшеренеүҙәр һәм ауыз-тел ижады өлгөләре. – Өфө: Китап, 2004. – 149–250-сә биттәр.

Тема: Башҡорт халыҡ эпостарын төркөмләү

1. Башҡорт халыҡ эпостарын төркөмләүҙә ғалимдарҙың төрлө ҡараштары. Төркөмләү принциптары.
2. Боронғо дәүерҙә барлыҡка килгән мифологик (архаик) эпостар («Урал батыр», «Аҡбузат», «Заятүлөк менән Ыуһылыу», «Алпамыша менән Барсынһылыу», «Ҡара юрға»).
3. Социаль-көнкүреш эпостары. Уларҙың мифологик эпостарҙан айырмаһы («Куңыр буға», «Аҡһаҡкола», «Кузьмәкүрпәс менән Маянһылыу», «Алдар менән Зөһрә», «Бабһак менән Күсәк»).
4. Тарихи эпостар. Уларҙа тарихи вакиғаларҙың һәм тарихи шәхес образдарының сағылышы («Тарғын менән Куһак», «Мәргән менән Маянһылыу», «Иҙеүкәй менән Мораһым», «Ек Мәргән», «Ҡараһаҡал», «Юлай менән Салауат»).

Әҙәбиәт:

1. Башҡорт халыҡ ижады. 3-сә том. Эпос/Төз. Ә.М. Сөләймәнов, Р.Ф. Рәжәпов. – Өфө: Китап, 1998.
2. Башҡорт халыҡ ижады. 4-сә том. Эпос/Төз. М.М. Сәғитов, Б.С. Байымов. – Өфө: Китап, 1999.

3. Башкорт халык ижады. 5-се том. Эпос: тарихи жобайырзар, хикэйттер (иртэктэр)/Төз. Н.Т. Зарипов. – Өфө: Китап, 2000.
4. Башкорт халык ижады. 6-сы том. Эпос: киссалар һәм дастандар/Төз. Н.Т. Зарипов. – Өфө: Китап, 2002.
5. Башкорт халык ижады. 7-се том. Язма кисса һәм дастандар/Төз. Ә.М. Сөлэймэнов, Г.Б. Хөсәйенов, М.Х. Нәзәрғолов. – Өфө: Китап, 2004.
6. Башкорт халык ижады. 8-се том. Эпос: иртэктэр һәм эпик жобайырзар/Төз. Ә.М. Сөлэймэнов. – Өфө: Китап, 2006.
7. Башкорт халык жобайыр-иртэктэре – Башкирские народные эпические сказания / Авт.–сост. Ф.А. Надршина. – Уфа: Китап, 2010. – 280 с.
8. Галин С.Ә. Башкорт халкының ауыз-тел ижады. – Өфө: Китап, 2004. – 238–307-се биттэр.
9. Галин С.Ә. Тарих һәм халык поэзияһы. – Өфө: Китап, 1996.
10. Сөлэймэнов Ә.М., Рәжәпов Р.Ф. Башкорт халкының архаик эпосы. – Өфө: Гилем, 2000.

Тема: «Урал батыр»

1. «Урал батыр» эпосында боронғолок мотивтарының сағылышы.
2. «Урал батыр» эпосында көрәш һәм каһарманлыҡ темалы.
3. «Урал батыр» эпосында йолалар сағылышы.
4. «Урал батыр» эпосында этиологик мотивтар.
5. «Урал батыр» эпосында йәшәү һәм үлем проблемалы.
6. «Урал батыр» эпосының тел-стиль үзенсәлектэре.

Әзәбиәт:

2. «Урал батыр» һәм донъя халыктарының рухи мирасы: II Халык-ара ғилми-ғәмәли конференция материалдары. – Өфө: РФА ӨҒҮ ТТӘИ, 2011. – 342 бит.
3. Атангулов У.Ш. Башкирский героический эпос – памятник духовной культуры башкирского народа. – Сибай, 2001.
4. Башкирское устное народное творчество. Вып. IV. 85 лет записи башкирского эпоса «Урал-батыр»: Сб. статей (на русском и башкирском языках). – Уфа: Гилем, 2000.
5. Башкорт халык ижады. 3-сө том. Эпос/Төз. Ә.М. Сөлэймэнов, Р.Ф. Рәжәпов. – Өфө: Китап, 1998.
6. Башкорт халык ижады. Алтынсы том. Эпос: киссалар һәм дастандар / Төз. Н.Т. Зарипов, Ә.М. Сөлэймэнов, Г.Б. Хөсәйенов. – Өфө: Китап, 2002. – 552 б.
7. Башкорт халык ижады. Етенсе том. Язма кисса һәм дастандар / Төз. Ә.М. Сөлэймэнов, Г.Б. Хөсәйенов, М.Х. Нәзәрғолов. – Өфө: Китап, 2004. – 524 б.
8. Башкорт халык ижады. Нигезенсе том. Эпос: иртэктэр һәм эпик жобайырзар / Төз. Ә.М. Сөлэймэнов. – Өфө: Китап, 2006. – 492 б.
9. Галин С.А. Башкирский народный эпос. – Уфа, 2004.
10. Галин С.Ә. Башкорт халкының ауыз-тел ижады. – Өфө: Китап, 2004. – 244–251-се биттэр.
11. Котов В.Г. Башкирский эпос «Урал батыр»: Историко-мифологические основы. – Уфа: Гилем, 2006.
12. Сәғитов М.М. Боронғо башкорт жобайырзары. – Өфө: БКН, 1987. – 44–110-сы биттэр.
13. Сөлэймэнов Ә.М., Рәжәпов Р.Ф. Башкорт халкының архаик эпосы. – Өфө: Гилем, 2000.
14. Урал батыр. Башкорт халык жобайыры=Урал батыр. Башкирский народный эпос=Ural-batur. Bashkort Folk Epic/Проект, вступ. ст., подготовка текстов Ф.А. Надршиной. 2-е изд. – Уфа, 2005.

15. Урал батыр. Башкорт халык эпосы/Төз. Ә.М. Сөләймәнов (башкорт, рус, инглиз телдәрәндә). – Өфө: Китап, 2005.
16. Шакурова Р.Ш. Башкирский народный эпос «Урал-Батыр»: архивный первоисточник и его текстологический анализ. – Уфа: Гилем, 2007. – 386 с.

Тема: Тарихи йырҙар

1. Башкорт халык йырҙарын төркөмләү принциптары. Тарихи йырҙар тураһында төшөнсә. Тыуған ил һәм ырыу-кәбилә берҙәмлеге тураһындағы йырҙар.
2. 1773–1775 йылдарҙағы Крәстиәндәр һуғышы тураһындағы йырҙар.
3. 1812 йылғы Ватан һуғышы тураһындағы йырҙар.
4. Кантон башлыктары тураһындағы йырҙар.
5. Каскындар тураһындағы йырҙар.
6. Әрме хеҙмәтә һәм хәрби походтар тураһындағы йырҙар.

Әҙәбиәт:

1. Башкорт халык ижады. Йырҙар. 1-се китап/Төз. С.Ә. Галин. – Өфө: БКН, 1974. – 7–151-се биттәр.
2. Башкорт халык ижады. Йырҙар. 2-се китап/Төз. С.Ә. Галин. – Өфө: БКН, 1977.
3. Башкорт халык йырҙары, йыр-риүәйәттәре/Төз. Ф.А. Нәҙершина. – Өфө: Китап, 1997.
4. Буранғолов М. Сәсэн аманаты: Халык ижады һәм ижадсылар тураһында, туй йолалары, боронғо йырҙар һәм легендалар, ҡобайырҙар. – Өфө: Китап, 1995. – 103–216-сы биттәр.
5. Галин С.Ә. Башкорт халкының ауыз-тел ижады. – Өфө: Китап, 2004. – 308–329-сы биттәр.
6. Галин С.Ә. Башкорт халкының йыр поэзияһы. – Өфө: БКН, 1979. – 70–158-се биттәр.
7. Галин С.Ә. Тел аскысы халыҡта. – Өфө: Китап, 1999. – 91–110-сы биттәр.

Критерии оценки ответов на вопросы для студентов очной формы обучения (в баллах):

Критерии оценивания ответа на контрольный вопрос	Количество баллов
Дан полный, развернутый, обоснованный ответ	2
Дан в целом верный ответ, однако один из элементов в структуре ответа отсутствует, неверен или противоречит верному ответу	1
Дан в целом неверный ответ	0

**Тесты по дисциплине
«Башкирское устное народное творчество»**

«Башкорт халык әкиәттәре» теманы буйынса тест

1. Халык ижадының һөйләү формаһында йәшәй торған, сәсмә рәүештә ойошкан, сюжетлы әсәре нисек атала?

А. Әкиәт	Б. Йомак
В. Мәкәл	Г. Бәйет

2. Иң боронғо дәүерҙәрҙә ижад ителгән әкиәттәрҙә ниндәй мотивтар үзәк урынды алып торған?

А. Реалистик	Б. Мифологик
В. Романтик	Г. Философик

3. Әкиәт жанрының нигезен нимә тәшкил итә?

- А. Реаль вакиғалар
- Б. Яртылаш реаль, яртылаш уйзырма вакиғалар
- В. Уйлап сығарылған хәл-вакиғалар
- Г. Вакиғалар реаль, образдар ғына уйзырма

4. Әкиәттең ниндәй традицион алымдары бар?

- А. Традицион башланыш
- Б. Традицион башланыш, традицион финал, традицион геройзар
- В. Традицион кульминация, традицион геройзар
- Г. Традицион пролог, традицион эпилог

5. Кайһы рус ғалимы башкорт әкиәттәрен өйрәнгән?

- А. М.В. Ломоносов
- Б. А.Г. Бессонов
- В. Р.Г. Рыбаков
- Г. В.И. Даль

6. 1941 йылда Өфөлә бастырылған «Башкирские народные сказки» хезмәтенен авторы кем?

- А. М. Бикчурин
- Б. Р.Г. Игнатьев
- В. Н.К. Дмитриев
- Г. А.Г. Бессонов

7. Хәзерге вакытта кайһы фольклорсы-ғалим башкорт халык әкиәттәрен өйрәнеү менән шөгөлләнә?

- А. Р.С. Солтангәрәева
- Б. Ф.А. Нәзершина
- В. Г. Юлдыбаева
- Г. Г.Ф. Хөсәйенова

8. Башкорт халык әкиәттәрен өйрәнеүгә арналған «Әкиәттә хәкикәт» китабының авторы кем?

- А. Гөлнур Хөсәйенова
- Б. Кирәй Мәргән
- В. Әхмәт Сөләймәнов
- Г. Марат Минһажетдинов

9. Башкорт халык әкиәттәренә ғилми яктан кем тәүге тапкыр классификация яһай?

- А. Р.Г. Игнатьев
- Б. Н.К. Дмитриев
- В. Ә.И. Харисов
- Г. М.Х. Минһажетдинов

10. Н.К. Дмитриев әкиәттәрҙе нисә төркәмгә бүлә?

- А. 4
- Б. 3
- В. 6
- Г. 5

«Башкорт халык эпостары» темаһы буйынса тест

1. Башкорттарҙа эпостың милли атамаһы буларак ниндәй термин кулланыла?

- А. Эпос
- Б. Дастан
- В. Кисса
- Г. Кобайыр

2. Түбәнгә хезмәттәрҙең кайһыныһы башкорт халык эпосын махсус өйрәнеүгә арналған тәүге монографик хезмәт булып тора?

- А. К. Мәргән «Башкорт халык эпик комарткылары»
- Б. М. Сәғитов «Боронғо башкорт кобайырҙары»
- В. С. Галин «Тарих һәм халык поэзияһы»
- Г. Ф. Нәзершина «Халык хәтерә»

3. «Кузыйкүрпәс менән Маянһылыу», «Алдар менән Зөһрә» эпостарын тәү тапкыр рус теленә кем тәржемә итә?

- А. Р.Г. Игнатьев
- Б. В.И. Даль

4. «Урал батыр», «Акбузат» эпостары ниндэй төркөмсэгэ карай?

- А. Боронго дээрээ барлыкка килгэн мифологик (архаик) эпостар
Б. Социаль-көнкүреш эпостары
В. Тарихи-каһарманлык эпосы
Г. Феодализмдың башланғыс осорон сағылдырған эпостар

5. Нәүбән образы кайһы эпоста төп герой булып тора?

- А. «Акбузат»
Б. «Урал батыр»
В. «Күңыр буға»
Г. «Заятүлөк менән Һыуһылыу»

6. Башкорт ырыузарының берләшеүгә, ойшоуға булған ынтылышын һүрәтләү кайһы эпоста төп проблеманы тәшкил итә?

- А) «Урал батыр» Б) «Акһак кола»
В) «Күзыйкүрпәс менән Маянһылыу» Г) «Бабсаҡ менән Күсәк»

7. «Караһакал» эпосы кайһы осорзағы башкорт ихтилалдарын сағылдыра?

- А. 1662–1664 Б. 1647 В. 1735–1740 Г. 1755–1756

8. «Урал батыр» эпосында кешелекте башлап ебәреүселәр, уға йән, йәшәү биреүселәр:

- А. Урал менэн Шүлгэн
В. Урал
Б. Урал менэн Ыомай
Г. Йәнбикә менэн Йәнбирзе

9. Кайһы эпостың нигезендә XIV быуат азалтарында һәм XV быуат баштарында Алтын Урзаның емерелә барыуына бәйлә вакифалар ята?

- А. «Мәргән менән Маянһылыу» Б. «Изеүкәй менән Моразым»
В. «Тарғын менән Кужак» Г. «Юлай менән Салауат»

10. М. Буранғолов «Урал батыр» эпосын 1910 йылда кайһы сәсәндәрзән язып ала?

- А. Ишмөхәмәт Мырзакаев
Б. Сабирийән Мөхәмәтколов
В. Ғәбит Арғынбаев, Хәмит Әлмөхәмәтов
Г. Феррэх Дәүләтшин, Шафик Тамъяни-Әминев

«Афористик жанрлар» темасы буйынса тест

1. «Афоризм» хүзе ниндэй телдэн тэржемэ ителгэн?

- A. Рус Б. Француз В. Грек Г. Инглиз

2. Афористик жанрзарга нимэлэр карай?

- А. Әкият, мəkәл, кобайыр, хикəйə
Б. Мəkәл, əйтeм, йомак, тапкыр һүз
В. Роман, йомак, ода, эпос
Г. Дөрөс яуап юк

3. Башкорт халык ижадының афористик жанрларын өйрәнүсә ғалим фольклорсы:

- А. Кирэй Мэргэн
В. Фэнүзэ Нэзершина

4. Грек һүзенән алынған «афоризм» һүзе башкортса ниндәй мәғәнәне аңлата?

- A. Тура әйтеу** **B. Кыска әйтеу**

В. Ситләтеп әйтеү

Г. Кинәйәләп әйтеү

5. Уй йомоу, фекерзе йәшереп әйтеү кайһы афористик жанрдың төп үзенсәлегә булып тора?

А. Йомак

Б. Мәкәл

В. Әйтем

Г. Тапкыр һүз

6. Мәкәлдә дөрөс дауам итегез: «Әйткән һүз –».

А. Осман кош

Б. Сыккан күз

В. Аткан ук

Г. Бөткән баш

7. Татар фольклорында йомак жанры нисек атала?

А. Йомак

Б. Табыу

В. Табышмак

Г. Йомғарак

8. Кайһы ғалим мәкәлдә 20 төркөмгә бүлөп өйрәнүгә тәкдим иткән?

А. Фәнүзә Нәзершина

Б. Ғабдулла Амантай

В. Кирәй Мәргән

Г. Салаут Галин

9.

Кат-кат катлама,

Акылың булһа ташлама,

тигән йомактың яуабы нисек?

А. Кәбестә

Б. Күп катлы йорт

В. Китап

Г. Катлы-катлы итеп яһалған салат

10. «... төйнәгән төйөндө акыллы ла сисә алмай» тигән мәкәлдә түбәндә бирелгән синонимдардың кайһыһы кулланыла?

А. Алйот

Б. Исәр

В. Ахмак

Г. Тиле

«Башкорт балалар фольклоры» теманы буйынса тест

1. Балалар фольклоры кемдәр тарафынан ижад ителә?

А. Ололар

Б. Әсәйзәр

В. Ололар һәм кескәйзәр

Г. Сәсәндәр

2. Балалар фольклорын өйрәнүгә ғалим:

А. Салаут Галин

Б. Ишмөхәмәт Ғәләүәтдинов

В. Фәнүзә Нәзершина

3. И. Ғәләүәтдинов балалар фольклорын нисә төргә бүлөп өйрәнүгә тәкдим итә?

А. 4

Б. 2

В. 3

Г. 5

4. И. Ғәләүәтдинов балалар фольклорын ниндәй төрзәргә бүлә?

А. Әсәләр поэзияһы

балалар ауыз-тел ижады

төрлөләр

Б. Әсәләр поэзияһы

балалар ауыз-тел ижады

уйын фольклоры

В. Әсәләр поэзияһы

һанашмактар, такмазалар, үсекләшеүзәр

уйын фольклоры

Г. Әсәләр ижады

балалар ижады

ололар ижады
халык драмаһы

5. Бишек йырзаны, әурәткестәр, һөйгөстәр, һамактар, бейеү такмактары балалар фольклорының кайһы төркөмөнә карай?

А. Уйын фольклоры	Б. Әсәләр поэзияһы
В. Балалар ауыз-тел ижады	Г. Өләсәйзәр ижады

6. Кайһы ғалим уйын фольклорын 10 төркөмгә бүлөп тикшерә?

А. Фәнүзә Нәзершина	Б. Әхмәт Сөләймәнов
В. Ишмөхәмәт Ғәләүәтдинов	Г. Ғабдулла Амантай

7. «Яулык һалыш», «Кайыш», «Энә – еп», «Дауыл», «Буяу һатып алыусы», «Арпа таһау», «Кул бәйләнеш» уйындары кайһы төркөмгә карайзәр?

- А. Йәшенмәктәр
Б. Йүгерешле, бастырышмак уйындар
В. Ук, атыш уйындары
Г. Сюжетлы уйындар

**8. Гөлбикә апай, ялбырбаш,
Сыкма урамға ялан баш.
Сыкһаң урамға ялан баш,
Кейәү һиңә карамаҫ.**

Был фольклор өлгөһө балалар ауыз-тел ижадының кайһы төрөнә карай?

А. Үсекләшеү	Б. Тизәйткес
В. Һанашмак	Г. Телтөзәткес

9. «Бала-сағаның уйын фольклоры» тигән хезмәттең авторы кем?

А. Ишмөхәмәт Ғәләүәтдинов	Б. Рәсимә Ураксина
В. Берйән Байымов	Г. Әхмәт Сөләймәнов

10. Йомакты дөрөҫ дауам итегез: «Үзе назан, үзе ғүмер буйы ...»

А. Йырлай	Б. Шиғыр ятлай
В. Укый	Г. Яза

Темы докладов и рефератов по дисциплине «Башкирское устное народное творчество»

1. XXI быуат башында башкорт фольклористикаһының торошо.
2. Мөхәмәтша Буранғолов, Салауат Галин, Розалия Солтангәрәеваларҙың башкорт халык йолаларын тикшерәүгә арналған хезмәттәре.
3. Фәнүзә Нәзершинаның легендаларҙы һәм риүәйәттәрҙе тикшерәүгә арналған хезмәттәре.
4. Кирәй Мәргән, Марат Минһажетдинов, Әхмәт Сөләймәновтарҙың башкорт халык әкиәттәрен тикшерәүгә арналған хезмәттәре.
5. XXI быуат башына башкорт эпностарын өйрәнәү торошо.
6. Салауат Галиндың башкорт халык йырҙарын тикшерәүгә арналған хезмәттәре.
7. Фәнүзә Нәзершинаның башкорт халык ижадының афористик жанрҙарын өйрәнәүгә арналған хезмәттәре.
8. «Урал батыр» эпосы һәм «Урал батыр» әкиәте.
9. «Урал батыр» эпосында йәшәү һәм үлем проблемаһы.
10. «Урал батыр» эпосына нисә йәш?

11. «Урал батыр» эпосы теленә күзәтеү.
12. «Урал батыр» эпосында тәбиғәт һәм кеше мөнәсәбәттәренең сағылышы.
13. «Урал батыр» эпосында йәшәү мәғәнәһе һәм кешенең бөйөклөгө проблемаһы.
14. Башкорт әкиәттәрендә төлкө образы.
15. Башкорт әкиәттәрендә һыу символикаһы.
16. Хайуандар тураһындағы әкиәттәрҙә тәрбиәүи мотивтар.
17. Башкорттарҙа тыйыуҙар.
18. Башкорт фольклорында кобайырҙар.
19. Башкорт музыкаль фольклорын XIX–XXI быуаттарҙа өйрәнеү.
20. Мәкәл һәм йомактарҙы өйрәнеү тарихы.
21. Тормош-көнкүреш эпостарында мал культының сағылышы.
22. Башкорт туйы һәм уның эволюцион үсеше.
23. Башкорт балалар фольклорының өйрәнеләү кимәле.
24. Башкорттарҙа йылан культы.
25. Башкорт мәкәлдәренең типологик окшашлығы.
26. Башкорт халыҡ ижадында әйтемдәр һәм уларҙы төркөмләү.
27. Йомактарҙың килеп сығышы.
28. Башкорт халыҡ ижады хаҡында эмигрант ғалимдар.
29. Башкорт халыҡ ижадының башка халыҡтар ижадына мөнәсәбәте.
30. Башкорт халыҡ ижадының язма һәм профессиональ сәнғәт үсешендәге роле.

5. Учебно-методическое и информационное обеспечение дисциплины

5.1. Перечень основной и дополнительной учебной литературы, необходимой для освоения дисциплины

Основная литература:

1. Башкорт халыҡ ижады / баш мөхәррир Ә. М. Сөләймәнов. — Өфө : Китап, 1995-Т.
8. Эпос: иртәктәр һәм эпик кобайырҙар / яуаплы мөхәррир Р. Бикбаев. — 2006. — 492 б. (15 экз.).
2. Башкорт халыҡ ижады / баш мөхәррир Ә. М. Сөләймәнов. — Өфө : Китап, 1995-Т. 9. Йомактар / төзөүсе, инеш мәкәлә һәм аңлатмалар авт. Ф. Нәзершина; яуаплы мөхәррир Ф. Хисамитдинова. — 2007. — 416 б. (17 экз.)

Дополнительная литература

3. Башкирское народное творчество / гл. ред. Н. Т. Зарипов. — Уфа : Башк. кн. изд-во, 1987-. Т. 12. Обрядовый фольклор / отв. ред. Н. Т. Зарипов, Р. М. Юсупов; сост., авт. вступ. ст., коммент., глоссарий Р. А. Султангареева, А. М. Сулейманова. — 2010. — 592 с. (5 экз.)
4. Башкорт халыҡ ижады / баш мөхәррир Ә. М. Сөләймәнов. — Өфө : Китап, 1995-Т. 11. Новеллистик әкиәттәр. — 2008. — 568 б. (6 экз.)

7. Материально-техническое обеспечение дисциплины

Наименование специализированных аудиторий, кабинетов, лабораторий	Вид занятий	Наименование оборудования, программного обеспечения
1	2	3
Аудитория 417	Лекции, практические занятия	Демонстрационное оборудование: доска, проектор – 1 шт., переносной экран – 1 шт. Специализированная мебель: столы, стулья (30 посадочных мест).

ФГБОУ ВО «УФИМСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ»
 СИБАЙСКИЙ ИНСТИТУТ (ФИЛИАЛ) УУН_{ИТ}
 ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

СОДЕРЖАНИЕ РАБОЧЕЙ ПРОГРАММЫ

дисциплины Башкирское устное народное творчество
 на 1 семестр
 заочная форма обучения

Вид работы	Объем дисциплины
Общая трудоемкость дисциплины (ЗЕТ / часов)	2 / 72
Учебных часов на контактную работу с преподавателем:	7,2
лекций	2
практических/ семинарских	4
лабораторных	
других (групповая, индивидуальная консультация и иные виды учебной деятельности, предусматривающие работу обучающихся с преподавателем) (ФКР)	1,2
Учебных часов на самостоятельную работу обучающихся (СР)	55,8
Учебных часов на подготовку к экзамену (Контроль)	9

Форма(ы) контроля: экзамен 1 семестр

№ п/п	Тема и содержание	Форма изучения материалов: лекции, практические занятия, семинарские занятия, лабораторные работы, самостоятельная работа и трудоемкость (в часах)					Основная и дополнительная литература, рекомендуемая студентам (номера из списка)	Задания по самостоятельной работе студентов	Форма текущего контроля успеваемости (коллоквиумы, контрольные работы, компьютерные тесты и т.п.)
		Всего	ЛК	ПР/СЕМ	ФКР	СРС			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	<i>1 семестр</i>								
1.	Инеш		2			15			
2.	Башкорт халык ижадын йыйыу һәм өйрәнеү тарихынан					15	1 – 4	Сценарий	Устный опрос, тестовые задания.
3.	XX быуатта башкорт халык ижадын өйрәнеү			2		15	1 – 4	Доклады, рефераты	Устный опрос, тестовые задания.
4.	Башкорт халык ижадының боронго төрҙәре һәм традицион жанрҙары			2		10,8	1 – 4	Сценарий	Устный опрос, тестовые задания.
	Всего:	71,8	2	4		55,8			